

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра кримінального права та правосуддя
СИЛАБУС

Основи національної безпеки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Н.В. Коломієць

(прізвище та ініціали)

«24» 2024 р.

Розробник (-и): Іваньков І.В., доцент кафедри, к.ю.н., доцент

Силабус навчальної дисципліни обговорено на засіданні кафедри кримінального права та правосуддя

Протокол від «24» червня 2024 р. № 10

Узгоджено з гарантом освітньої програми:

Н.В. Коломієць

(прізвище та ініціали)

1. Загальна інформація про дисципліну.

Тип дисципліни	Вибіркова (ВК 6)
Мова викладання	українська
Рік навчання та семестр	3 рік навчання, 5 семестр ОП «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»
Викладач	Ігор Володимирович Іваньков
Профайл викладача (-ів)	bujhm1961@stu.cn.ua
Контакти викладача	igor_ivankov@ukr.net

2. Анотація курсу.

Основи національної безпеки є вибірковою дисципліною для здобувачів ОП «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)» та «Право» і становить методологічну основу подальшої фахової підготовки юристів з інших правових дисциплін.

Основи національної безпеки вивчає сутність цінностей та національних інтересів українського народу у контексті проблеми забезпечення національної безпеки держави, особливості структури системи управління нею, використанням інноваційних технологій забезпечення національної безпеки, впливу внутрішньополітичних та зовнішньополітичних чинників і їх взаємозв'язку на тлі процесів глобалізації, засади вироблення державної політики в сфері забезпечення оборони і безпеки.

Предметом даного курсу є зміст та особливості побудови й забезпечення системи національної безпеки України, а також формування системи управління нею.

3. Мета курсу.

Мета навчальної дисципліни – надання здобувачам – майбутнім юристам знань про концептуальні засади національної безпеки, а також загальні проблеми формування системи управління національною безпекою, основних нормативно-правових актів, що регламентують суспільні відносини у сфері національної безпеки, складових елементів національної безпеки в контексті глобалізації; сприяння розвитку самостійності мислення, засвоєнню спеціальної юридичної лексики і термінології, формуванню правової культури здобувачів вищої освіти.

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути або розширити такі загальні та спеціальні компетентності, передбачені освітньо-професійною програмою:

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

4. Результати навчання.

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти мають досягти або вдосконалити такі програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньо-професійною програмою:

ПН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ПН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

ПН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

5. Пререквізити. Передумови для вивчення дисципліни є вивчення навчальних дисциплін Конституційне право, Судові та правоохоронні органи, Адміністративне право, Кримінальне право.

6. Обсяг курсу.

Види занять	Загальна кількість годин
Лекції	16
Практичні заняття	14
Самостійна робота	60
Індивідуальне завдання	Контрольна робота
Всього кредитів	3

Форма проведення занять – лекційні, практичні заняття, самостійна робота з використанням системи дистанційного навчання Moodle, літератури, відеоматеріалів.

7. Тематика курсу

Тематика лекційних занять

Тема 1. Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.

Загальна характеристика Основ національної безпеки: мета, завдання, функції, принципи та методологія. Сутність і зміст Основ національної безпеки. Основні категорії: національна безпека, безпека, загроза і небезпека, система національної безпеки, система забезпечення національної безпеки, моніторинг національної безпеки, управління системою національної безпеки, національні інтереси, національна мета.

Місце Основ національної безпеки у системі наук. Взаємодія з конституційним правом, міжнародним правом, адміністративним правом, кримінальним правом, екологічним правом. Зв'язок із суспільними та природничими науками: філософією, політекономією, менеджментом, безпекою життєдіяльності, економікою, соціологією, та іншими науками.

Поняття методології та методики Основ національної безпеки. Філософський діалектичний метод – основа методології кримінологічної науки. Загальнонаукові методи дослідження: аналіз, синтез, логічний, порівняльний, історичний, системно-структурний та інші методи.

Тема 2. Система забезпечення національної безпеки України.

Система забезпечення національної безпеки України.

Поняття, зміст і призначення системи забезпечення національної безпеки.

Мета, завдання і функції системи забезпечення національної безпеки.

Принципи побудови та функціонування системи забезпечення національної безпеки.

Сили та засоби забезпечення національної безпеки.

Тема 3. Система управління національною безпекою України.

Теоретичні напрями управління національною безпекою.

Система управління національною безпекою: поняття, структура та ознаки.

Конституційні засади організації та діяльності органів законодавчої, виконавчої та судової влади в сфері управління національною безпекою.

Тема 4. Сили забезпечення національної безпеки України.

Сили забезпечення національної безпеки України, які здійснюють захист її державного суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності державних кордонів: Служба безпеки України, Збройні сили України, Міністерство внутрішніх справ України, Державна прикордонна служба України, військові підрозділи, Бюро економічної безпеки України, Управління державної охорони України, інші військові формування, утворені відповідно до Конституції України

Тема 5. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки України.

Нормативне регулювання як засіб управління у сфері національної безпеки. Його поняття та зміст. Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки. Завдання нормативно-правового регулювання. Нормотворчість в системі забезпечення національної безпеки.

Роль права в забезпеченні національної безпеки. Завдання законодавства про національну безпеку. Принципи формування нормативно-правового поля забезпечення національної безпеки. Засоби забезпечення законотворчої діяльності.

Історичні корені формування Концепції національної безпеки України. Поняття та зміст Концепції національної безпеки.

Класифікація Концепцій національної безпеки. Основні підходи до формування доктрин національної безпеки. Принципи формування доктрин національної безпеки.

Основні положення Закону України «Про національну безпеку України».

Тема 6. Інформаційна та геополітична безпека України.

Поняття та зміст інформаційної безпеки, основні характеристики.

Категорійно-понятійна система інформаційної безпеки: інформація, інформаційні відносини, інформаційний суверенітет, інформаційний простір (національний): інформаційна інфраструктура, інформаційна система, інформаційні технології, інформаційна війна, інформаційна зброя, інформаційна загроза.

Державна політика національної безпеки в інформаційній сфері.

Геополітика: поняття, зміст, джерела та основні складові.

Поняття геополітичної безпеки.

Україна як суб'єкт геополітики та сучасні загрози геополітичній безпеці.

Система, пріоритетні напрями забезпечення геополітичної безпеки.

Тема 7. Воєнна безпека України.

Воєнна небезпека і воєнні загрози: джерела та характерні ознаки.

Існуючі та прогнозовані загрози воєнній безпеці України.

Система забезпечення воєнної безпеки. Складові системи воєнної безпеки.

Основні напрями, особливості та проблеми реформування Збройних сил України.

Тема 8. Екологічна безпека України.

Особливості функціонування інституту підтримки державного обвинувачення у ФРН.

Поняття, зміст та основні характеристики екологічної безпеки. Система екологічної безпеки.

Понятійно-категоріальний апарат екологічної безпеки: безпека в природокористуванні, екологічна безпека, екологічна політика, навколишнє середовище, природне середовище, біосфера, техносфера, аварія, катастрофа, стихійне лихо, ризик у природокористуванні, збиток, охорона навколишнього природного середовища. Екологічні закони та головні принципи екологічної безпеки. Національні інтереси України в екологічній сфері. Напрями забезпечення національної безпеки в екологічній сфері.

Тематика практичних занять

- **Практичне заняття № 1:** Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.
- **Практичне заняття № 2:** Основи політики національної безпеки України.
- **Практичне заняття № 3:** Сили забезпечення національної безпеки України.
- **Практичне заняття № 4:** Інформаційна та екологічна безпека України.
- **Практичне заняття № 5:** Національна ідентичність та національна безпека: світові тенденції.
- **Практичне заняття № 6:** Глобальні виклики міжнародній та національній безпеці
- **Практичне заняття № 7:** Геополітична безпека України.

Тематика самостійної роботи

- Поняття та зміст загальної теорії національної безпеки.
- Система забезпечення національної безпеки України.
- Система управління національною безпекою України.
- Сили забезпечення національної безпеки України.
- Нормативно-правове забезпечення національної безпеки України.
- Інформаційна та геополітична безпека України.

- Воєнна безпека України
- Екологічна безпека України.

8. Система оцінювання та вимоги.

<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Оцінювання знань студентів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка»».</p> <p>Поточний контроль протягом семестру (відвідування занять (лекційних, практичних), виконання зазначених видів робіт: контрольної, самостійної роботи) та семестровий контроль у вигляді диференційованого заліку</p> <p>Кожен результат навчання оцінюється окремо:</p> <ul style="list-style-type: none"> – знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права (РН 13) - оцінюється шляхом фронтального та індивідуального опитування під час практичних занять та через написання контрольних робіт; – застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи (РН 18) - оцінюється шляхом фронтального та індивідуального опитування під час практичних занять та через написання контрольних робіт; – пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів (РН19) - оцінюється шляхом фронтального та індивідуального опитування під час практичних занять та через написання контрольних робіт. <p>Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до оцінки за диференційованим заліком. Оцінювання успішності здобувача вищої освіти під час семестрового контролю здійснюється за національною (чотирибальною) шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалою ECTS і вносяться в відомість успішності та навчальну картку здобувача вищої освіти в автоматизованій системі управління – АСУ «ВНЗ».</p> <p>З дисципліни студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на диференційованому заліку. Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати диференційований залік. Повторне складання диференційованого заліку з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.</p>
<p>Вимоги до РГР, КР, КП тощо</p>	<p>– «відмінно» (А) – якщо виявлено: всебічні, систематизовані, глибокі знання матеріалу; грамотне та логічне викладення інформації; самостійність роботи; наявність не більше 1-2 незначних помилок (через неухважність, обмовки); використання судової практики, наявність висновків у вигляді запропонованих змін до законодавства України;</p>

	<p>– «добре» (B) – якщо виявлено: повні знання матеріалу; успішне виконання завдань; логічна послідовність; зрозумілість викладеного матеріалу; наявність не більше 2-3 незначних помилок; можлива деяка неповнота відповіді; правильність виконання практичної частини; наявність висновків;</p> <p>– «добре» (C) – якщо виявлено: достатні знання матеріалу; успішне виконання завдань; певна логічна послідовність; зрозумілість викладеного матеріалу; наявність не більше 3-4 незначних помилок; можлива деяка неповнота відповіді, але без суттєвих помилок;</p> <p>– «задовільно» (D) – якщо виявлено: не досить повні знання основного матеріалу; наявність не більше 1-2 суттєвих помилок; неповна відповідь; наявність висновків;</p> <p>– «задовільно» (E) – якщо виявлено: не досить повні знання основного матеріалу, наявність не більше 2-3 суттєвих помилок, неповна відповідь, незв'язна її побудова; наявність висновків, що не відтворюють завдання дослідження;</p> <p>– «незадовільно» (FX) – якщо виявлено: відсутність знання або нерозуміння більшої або найбільш суттєвої частини матеріалу; суттєві помилки, які не виправлені; нелогічне викладання матеріалу; недосяжність мети; відсутність висновків.</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>Робота на практичному занятті оцінюється у балах (4 бали за одне заняття) за наступними критеріями:</p> <p>– 5 балів – здобувач у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання.</p> <p>– 4 бали – здобувач володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні завдань, аргументація на достатньому рівні.</p> <p>– 3 бали – здобувач загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стисло характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні завдань на низькому рівні.</p> <p>– 1-2 бали – здобувач за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неточна, неповна, головний зміст матеріалу не розкрито, аргументація та власне розуміння питання майже відсутні; студент із помітними труднощами використовує певні знання у вирішенні завдань.</p> <p>– 0 балів – здобувач не готовий до практичного заняття.</p>

Самостійна робота	<p>Порядок оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти.</p> <p>Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання самостійної роботи здобувачів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях, а також самостійність та своєчасність здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу.</p> <p>Максимально можливий бал (1 бал за тему) за конкретним завданням ставиться за умови відповідності виду самостійної роботи всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів.</p> <p>Перелік завдань для самостійної роботи здобувачів зазначений в методичних рекомендаціях.</p>
Контрольна робота	<p>Написання контрольної роботи оцінюється за критеріями: відповідна форма, грамотність, логічно-послідовне викладення матеріалу, охайність, науковість, достатня кількість дослідженої літератури, достатній обсяг та пропорційність структурних частин роботи. За наявності всіх компонентів робота отримує 5 балів; обмежена кількість використаної літератури, наявність орфографічних помилок, питання розкриті частково – 4 бали; за неохайне оформлення, недостатньо повне відображення теоретичної частини, суттєві помилки – 3 бали; за неохайне оформлення, не відображення теоретичної частини – 1-2 бали; робота невиконана – 0 балів.</p>
Реферат	<p>Зрозумілість, наявність власної думки, правильне оформлення реферату і списку літератури.</p>
Вирішення казусів	<p>При вирішенні казусів студенти повинні розуміти загальний зміст права та законодавства, вивчити навчальну літературу, матеріали лекції, обов'язково ознайомитися з правовою збіркою, на підставі якої потрібно вирішити казус. Необхідно письмово вирішити казус із обов'язковим обґрунтуванням прийнятого рішення, та посиланням на текст та вказанням конкретної статті нормативного акту.</p>
Презентація	<p>Виступи перед аудиторією зі слайдами або іншими візуальними матеріалами, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи, звіту про виконання самостійних завдань тощо.</p>
Виконання самостійних дослідних робіт	<p>Тема роботи має бути розкрита на належному рівні. Робота повинна мати творчий характер, продемонструвати аналітичні навички студента, його вміння працювати з бібліографією тощо.</p> <p>Студент має сформулювати навички самостійного наукового пошуку, підбір та опрацювання літератури по даній тематиці, оформлення цитат та посилань на джерела, аналіз різних точок зору, узагальнення матеріалу, формулювання власних висновків тощо.</p>
Наукова робота	<p>Написати відповідно до вимог тези та взяти участь у науково-</p>

	практичній конференції
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Умовою допуску до диференційованого заліку є виконання всіх видів навчальної роботи.</p> <p>У випадку, якщо студент протягом семестру не виконав у повному обсязі передбачених видів навчальної роботи, має невідпрацьовані контрольні роботи, завдання з самостійної дослідної роботи, невідпрацьовані практичні заняття тощо або не набрав мінімально необхідну кількість балів – 25 балів, то він не допускається до складання диференційованого заліку під час семестрового контролю, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку передбаченому «Положенням про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів НУ Чернігівська політехніка».</p>

Розподіл балів, які отримують студенти

Критерії оцінювання		Кількість балів
1.	Робота на практичних заняттях	до 49 балів
1.1	відповідь на практичному занятті	до 5 балів (обов'язкова форма роботи)
1.2	підготовка рефератів (не менше 3 за семестр)	до 3 балів (обов'язкова форма роботи)
1.3	Підготовка презентацій, кросвордів, складання тестів та інші форми роботи	до 3 балів (не обов'язкова форма роботи – за бажанням студента)
2.	Контрольна робота	до 5 балів
5.	Науково-дослідна робота	до 6 балів
Усього		60 балів

Всі роботи мають бути виконані вчасно. Про дедлайни в кожному конкретному випадку повідомляється додатково, відповідно до графіку роботи.

За несвоєчасно виконане завдання без поважних причин максимальна кількість балів становить 50% від максимальної кількості балів своєчасно виконаного завдання (своєчасно виконане завдання – це завдання, яке здобувач вищої освіти здав/завантажив/виконав у Moodle до початку проведення наступного практичного заняття відповідно до послідовності тематики практичних робіт, зазначених у розділі 7 даного Силабусу) або протягом тижня від початку оголошення про необхідність виконання завдання.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
1	Поточний контроль (практичні заняття)	
2	Проміжний контроль (контрольна робота)	0.....40
3	Виконання самостійних науково-дослідних робіт	0.....5
4	Наукова робота	0.....9
Усього поточний і проміжний модульний контроль		0.....60
Семестровий контроль (диференційований залік)		0.....40
Разом		0.....100

Шкала оцінювання результатів навчання

Оцінка в балах	Оцінка ECTS		Оцінка за національною шкалою (диференційований залік)	
			для екзамену (диференційованого заліку), курсового проєкту (роботи), практики, атестації	для заліку
90 – 100	A	(відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B	(дуже добре)	добре	
75-81	C	(добре)		
66-74	D	(задовільно)	задовільно	
60-65	E	(достатньо)		
0-59	FX	(незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

9. Політика курсу

До загальної політики курсу відноситься дотримання принципів відвідування занять у відповідності до затвердженого розкладу, а також вільного відвідування лекційних занять для осіб, які отримали на це дозвіл відповідно до Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка», Порядку надання дозволу на вільне відвідування занять здобувачам вищої освіти Національного університету «Чернігівська політехніка».

Запорукою успішного вивчення дисципліни є активність під час проведення практичних та лекційних занять. Консультації відбуваються в аудиторіях університету у відповідності до затвердженого розкладу або ж особистих чи групових консультацій (через вбудований форум) на сторінці курсу в системі дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка».

Політика дедлайнів

Пропущені теми семінарських занять не відпрацьовуються.

Виключенням може бути наявність поважних причин несвоєчасної здачі зазначених робіт (хвороба, участь в зазначений час в інших видах навчальної, наукової чи організаційної роботи, офіційна робота за фахом тощо).

Політика користування ноутбуками / смартфонами

Прохання до здобувачів тримати смартфони переведеними у беззвучний режим протягом лекційних та практичних занять, так як дзвінки, переписки та спілкування у соціальних мережах відволікають від проведення занять як викладача, так й інших здобувачів. Ноутбуки, планшети та смартфони не можуть використовуватися в аудиторіях під час занять та під час проведення підсумкового контролю (за виключенням проходження тестового контролю в системі Moodle).

Політика заохочень та стягнень

За результатами навчальної, наукової або організаційної діяльності здобувачів вищої освіти за курсом їм можуть нараховуватися додаткові бали – до 10 балів, у залежності від вагомості досягнень. Види позанавчальної діяльності, за якими здобувачі вищої освіти заохочуються додатковою кількістю балів: участь у

міжнародних проектах, наукові дослідження, тези, участь у науково-практичних конференціях, винаходи, патенти, авторські свідоцтва за напрямами курсу.

Політика академічної доброчесності

Академічна доброчесність повинна бути забезпечена під час проходження даного курсу (принципи описані у Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка»). Списування під час проміжного та підсумкового контролів, виконання практичних завдань на замовлення, підказки вважаються проявами академічної недоброчесності. Від усіх слухачів курсу очікується дотримання академічної доброчесності у зазначених вище моментах. До здобувачів вищої освіти, у яких було виявлено порушення академічної доброчесності, застосовуються різноманітні дисциплінарні заходи (включаючи повторне проходження певних етапів).

Правила перезарахування кредитів

Кредити, отримані в інших закладах вищої освіти, а також результати навчання у неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути перезараховані викладачем у відповідності до Положення визначення академічної різниці та визнання результатів попереднього навчання в Національному університеті «Чернігівська політехніка», Порядку визначення академічної різниці та визнання результатів попереднього навчання в Національному університеті «Чернігівська політехніка».

10. Рекомендована література.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.08.2024).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Дата оновлення: 09.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 11.08.2024).
3. Лісовська Ю.П., Лісовський П.М. Національна безпека України. Київ : Видавництво «Університет «Україна», 2020. 292 с.
4. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ інформатики і права ; за заг. ред. О.П. Дзьобань. Харків : Право, 2021. 776 с.
5. Ситник Г.П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / за ред. Г.П. Ситника. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
6. Ситник Г.П., Орел М.Г. Основи стратегічного планування національної безпеки: навчальний посібник / за ред. Г.П. Ситника, Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2021, 224 с.
7. Ситник Г.П., Орел М.Г. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник. Київ : Видавець Кравченко Я.О., 2020, 360 с.
8. *Національна безпека України в умовах інформатизації та глобалізації суспільних процесів: сучасні загрози та кримінально-правове регулювання* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 трав. 2023 р.) / редкол.: Л.М. Демидова (голов. ред.), Н.В. Шульженко, Д.О. Куковинець, О.С. Попович ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В.Сташиса Нац. акад. прав. наук України ; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права». Харків : Право, 2023. 322 с.
11. Biden-Harris Administration`s (2022), *National Security Strategy October 2022*, The White House, Washington.

Інформаційні ресурси

Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua>.

Національна парламентська бібліотека URL: <http://www.uplu.kiev.ua>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>